הוראת השיר

שלבים ודרכי הוראה

המסמך מבוסס על הכהן, ש' (1960?), עובד לגיל הרך ע"י קלאודיה גלושינקוף. עובד לבית הספר היסודי ע"י שרית טאובר

שיקולים בבחירת שיר מבחינת התוכן הספרותי.

האם השיר שבחרת מותאם מבחינת התוכן לגיל הילדים?

- חשוב לבחור שיר מותאם לגיל ההתפתחותי של הילד כדי שיוכלו להתחבר ולהזדהות איתו מבחינה רגשית ולבצע אותו באופן מיטבי. (הגיה נכונה, דיקציה ברורה)

- חשוב לבחור שיר שהמשלב הלשוני בו יהיה גבוה ואיכותי.

- שיר שיש בו מסר ערכי חינוכי

שיקולים בבחירת שיר מבחינת התוכן המוסיקלי.

האם השיר מתאים לביצוע של התלמידים ?

- מומלץ שהמנעד יהיה עד אוקטבה בכיתות הנמוכות, רמת המורכבות הריתמית והמלודית תעלה עם גיל הלומדים . מומלץלבחור שיר שיש בו מסר ובעל ערך חינוכי.

הכנה לקורה

ניתוח ספרותי

- קרא את השיר ומצא מה המסר של השיר.
- לאיזה ז'אנר הוא שייך? שיר חג ומועד, בלדה,שיר ערש וכו'
- לאיזה נושא חוץ מוזיקלי ניתן לחבר את השיר
- שים לב למבנה השיר: חריזה, חזרות, אורך המשפט וכו'
- זהה מילים לא מובנות

הכנה לקורה

ניתוח מוסיקלי

- נגן/ בצע את השיר רצוי עם התווים
- זהה מרכיבים מוזיקליים הבולטים מהשמיעה הראשונה
- נסח את המאפיינים המוזיקלים הבולטים בשיר (ריתמיים, מלודיים והרמוניים, תבניות חוזרות, מקצבים בולטים, משפטים פתוחים וסגורים ועוד...)
- זהה אתגרים קוליים אשר עלולים להקשות על הילדים בביצוע מדויק כגון: מנעד רחב, קפיצות במרווחים גדולים, כרומטיקה, מונוטוניות של צליל חוזר, מליסמטיות ועוד...
- חשוב להגיע לשליטה טובה ונקיה בביצוע השיר וכן בליווי מותאם.

שלבי הוראת השיר

- הצגת השיר
- הקניית השיר
- תרגול וביצוע השיר

הצגת השיר

הכנה מסקרנת הקשורה לתוכן הספרותי של השיר.
לדוגמא: סיעור מוחין, אביזר מסקרן, סיפור קצר, תמונה רלוונטית וכו'

שלב זה מתייחס להשמעה הראשונה של השיר בשלמותו במקרה של ריבוי בתים,אין צורך לשיר את כולם.

התלמידים יחשפו למכלול השיר, ומיקוד הקשב יעשה באמצעות שאלות המתייחסות לטקסט.

לדוגמא: על מה מדבר השיר? מי הדמויות בשיר? מה השיר מתאר? איך הייתם קוראים לשיר?(להסתיר את שם השיר) מה אתה מרגיש כשאתה שומע את השיר? מה המסר של השיר?

רעיונות לשאלות דוגמא: איזו מילה חוזרת על עצמה? מהו מבנה השיר (בית , פזמון, חלק אחד, בלדה).מיקוד קשב- השמטת חלק ממילות השיר כשהתלמיד ישלים תוך כדי האזנה.

הקנייית השיר

חשוב להשמיע את השיר בביצוע חי על ידי המורה .

בכל אחת מן ההשמעות התלמידים יזהו בתיווך המורה את אחד מהמרכיבים המוסיקליים ויביעו אותו באופנים שונים

לדוגמא: סיכון באמצעות הצבעה, **המצאת תנועה מתאימה** , קולות גוף תוך ישיבה , **תנועה במרחב**, מחוות תנועה עם בני זוג ועוד,
הצטרפות לשירת המורה בחלקים ברורים כמו פזמון חוזר, **חלק חוזר , מילה חוזרת**.

חשוב לציין:

1. לכל שיר יש את דרכי ההקנייה הייחודיים שלו, **הנובעים מתוך** המרכיבים המוסיקלים הבולטים. .
   ניתן לשלב בין דרכי ההקנייה השונות.

2. יש להתאים בין המרכיבים המוזיקליים הבולטים לבין היכולת הקוגניטיבית- מוסיקלית של גיל הילדים ושל הידע הקודם שצברו.

3. באופן טבעי התלמידים יצטרפו לשירת המורה במהלך ההשמעות. כדאי לסיים את שלב ההקנייה בשירת השיר בשלמותו.

הצעות לדרכי הקניית השיר

- א. תנועה – המורה תלווה את השיר באמצעות תנועות המשקפות מרכיבים מוסיקליים בולטים בשיר

- ב. שאלות – התלמידים יזהו מרכיבים מוסיקליים בולטים באמצעות שאלות, ויביעו אותם בדרכים שונות.

- ג. יצוגים חזותיים – כרטיסיות ציור, צילום, איור, הכרטיסיות יכולות להמחיש טקסט המאופיין במלל עשיר בפרטים. דרך זו מתאימה בעיקר לשכבות הצעירות. בכל אחת מן ההשמעות התלמידים יבצעו פעילות עם התמונות, כגון – זיהוי הסדר הנכון של הפריטים, הרמת התמונה בזמן המתאים וכו'. התמונות יכולות לשמש גם להמחשת מרכיבים מוסיקליים בולטים, כגון סידורן לפי מבנה השיר.

תירגול השיר

בשלב זה התלמידים מכירים את השיר במידה זו או אחרת.
לפני תרגול השיר המורה תאזין קשב רב לשירת התלמידים
ותאתר את המקומות הדורשים תרגול, כגון:
ריתמוס או מלודיה שאינם מבוצעים באופן מדוייק, טקסט
שאינו נהיר .

דרכים לתירגול השיר

- א. עבודה נקודתית על הטעון דיוק באמצעות המחשה תנועתית: המחשת קו הגובה בידיים, תבניות רתמיות המבוצעות בהקשות גוף ובמרחב, יצירת משחקי זיהוי בין תבניות דומות או שונות ועוד.

- ב. חלוקת השירה לסירוגין בין המורה לתלמידים.
התלמידים שרים את הפסוק הראשון, המורה את השני, התלמידים את השלישי כו', כל זאת לפי ניצוח הכניסות של המורה והחלפת סדר השירה.

- ג. שירה תוך מחיאת כף או הקשה של מקצב השיר.

- ד. שמיעה פנימית: מחיאת המקצב ללא שירה שלב זה מצריך שליטה מלאה בשיר.

שלב הביצוע

שלב זה מהווה את שיא התהליך, כאשר השלבים הקודמים מובילים אליו. למעשה התלמידים מצטרפים לשירת המורה עוד ב תהליך ההקנייה, ובשלב התרגול, השירה מתגבשת לכדי דיוק. אולם בשלב הביצוע התלמידים נדרשים לשליטה מלאה בכל מרכיבי השיר: דיוק מרבי במלודיה, בריתמוס, במרכיבי ההבעה , ברמות שונות של דינמיקה, ארטיקולציה, טמפו ובטקסט.

הצעות לאופני ביצוע שונים:

- שירה במליאה.
- שירת מענה בשתי קבוצות לפי פסוקים או בין סולן/נים לקבוצה.
- חלוקת הביצוע בין סולנים לבין הקבוצה לפי בית ופזמון וכו'.
- שירת סולו: כל אחד מהילדים שר פסוק אחד בתורו.
- תזמור השיר.
- הוספת תבנית אוסטינטו מלודית/ריתמית, נקודות עוגב או מעין קול שני פשוט - מתאים מסוף כיתה ג' ואילך.